

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ИЗЛАЗИ
ушорником, четвршком
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ЦР. Д.

Уредник: *Јанко М. Веселиновић*

БРОЈ 10 ЦР. Д.

* * *

Кад у сунон тихи зрак вечерњи гасне
Па се ноћ са буром без месеца спусти, —
Ја се онда сећам оне ноћи красне,
Кад не беше буре, ни мрак овај густи.
Песме су се наше разлегали звуци,
Чекали смо зору с пехаром у руци.

Безброј ми се слика пред очима створи,
И уздах се оте: „где су дани они?“
А у соби мирно, само свећа гори,
Сне ми прошлост мила са очију гони.
Остављену душу црни јади море
Ја сам зору чекам — али нигде зоре....

Шабач, 1898.

Влад. Сшанижировић.

„ЦИГАНЧЕ“

ИЗ ЗБИРКЕ „СИТИ И ГЛАДНИ“

— Јанко М. Веселиновић —

(НАСТАВАК)

XIX

Крили су своју љубав, али не могоше сакрити. Милена је инстинктивно слутила да ту нешто има, па је оштрим оком мотрила на сваки поглед њихов. Да би била на чисто, она је свим могућим начинима, што једној девојци на расположењу стоје, нагонила Гајића да се изјасни.

Ма да је Гајић убедио Паву да он око Милене само облеће, и да он Милену походи само због ње, опет је бегао од изјасњења, не зато што му се Милена није допадала и што она не би била добра »партија«, него да би био интересантнији. Видећи сад докле се дотерало, он се потруди да заметне траг али тако да буду задовољне и Пава и Милена. Пави је рекао да ређе долази Милени, јер она почиње назирати шта је у ствари.

— А ја ћу — рече даље — ја ћу је походити сваки дан, да би на тај начин избегли сумњу.

Пава је веровала. Правила је сама себи посла да само кућу не би морала остављати. Међутим, Гајић се од свег срца забављао у њеном одсуству, са Миленом.

Али тако не могоше остати. Милена је походила Паву и, разуме се, причала је како се пријатно проводи. Пава поче осећати жаоку која јој задаваше грдне болове. Љубомора поче тровати њену чисту и узвишену љубав. Било је тренутака кад јој живот није вредео једне трунке. Остављала је рад а њу је оставио онај њен мир. Нигде се станити није могла. Душевни болови беху толики да више није могла ни крити.

И у таквом расположењу срете се једног дана с Гајићем. Није пошла никаквим послом. Мати јој, видећи је нерасположену, натера је да се мало прође.

— Но, хвала Богу, кад те једном видех. — рече јој Гајић поздрављајући се — Ти ме, просто, доводиш у неприлику!

— Шта! Зар ја опет крива?!

— Па ја ти рекох да ређе долазиш Милени, а ти сасвим престаде.

— Не погледа ме нико! — рече она јетко.

— Немој бити неправедна: Милена те воли!.. Него, ти канда њу не волиш?

— Не волим! Ко би је могао волети кад се онако изопачила? Да видиш само како пркоси!

Он се насмеја.

— А чиме?

— Тобом! Те г. Гајић ово, те г. Гајић оно.... Ни о Богу ни о слову, него само о г. Гајићу!..

— Немој бити луда! Хајдемо мало овако.... То јест, да ниси пошла каквим послом?

— Нисам.

— Онда хајде да се прошетамо, па ћу ти све рећи....

И пођоше право улицом. Она је ишла не питајући куд, само је слушала шта он говори. А он је говорио:

— Видиш, душо моја, ти би требала да ми верујеш, као што си ми веровала, и кад би то било онда се не би једила. Ти знаш да те волим! Неколико дана ја се извлачим крадом из канцеларије правећи се болестан, не бих ли те где срео да се разговоримо, да ти објасним. Овај наш сусрет није случајан, ја сам га тражио....

Пођутавши мало настави:

— Да ми памет не налаже да тамо одлазим, ја не бих ни привирио; а да ми наша љубав — коју ти хоћеш да сакријеш — не заповеда да играм смешну улогу лажова, ја бих дошао твојој кући, твоме оцу и мајци, па бих им казао све. Ако хоћеш, ево сад да се вратимо!

— Не, не! Немој ако Бога знаш! — рече она преплашено и ухвати га за руку. — Моји ништа о томе не знају. Ја бих пропала у земљу од стида кад би ме погледали и кад би ми што год рекли!

— Па како онда хоћеш да те уверим о својој љубави? Кад бих нешто могао да ти отворим своје груди па да видиш!...

— Верујем ја; али ми је опет тешко....

— А зар је мени лако? Зар мислиш да је лако градити се весео кад ниси? Зар мислиш да ми је лако чезнути за тобом а разговарати с Миленом за коју немам ни једне жеље?

Павино се срце откравило. Она му опрости све; она му поверова све.

Ишла је као луда за њим, ишла је онако куд је он хтео и отишла би преко бела света и не запитавши куда је води.

Он јој је говорио о својим сновима у којима је она била једини господар, о пољупцима, о загрљајима, о жудњи и чежњи....

— Гле! — рече наједанпут — па ми смо већ код тетке Стане! То је та моја рођака. Ако те не мрзи да свратимо! Можеш попрати чашу воде.

Паву нешто ледну, она се трже.

— Немој, молим те! Шта ће рећи жена?

— Чуда Боже! Ти не знаш како је она добра!

И узевши је под руку, готово је увуче у двоориште.

XX

Тетка Стана беше стара жена; већ је претурпила педесету, али се још добро држала. Њена проседа коса и чисто кућанско руво улеваху на први поглед неко поштовање. Али тетка Стана није била жена коју би требало поштовати. Њезин је занат био мало чудноват. Она није прала туђих кошуља, није плела ни везла а опет је живела лепо. Није уживала никакву пензију нити јој је ъезин Груја што по смрти оставио, а овамо имала је свега што јој душа зажели. Имала је две лепо намештене собе; по зидовима су висиле слике у златним оквирима што се купују у трговини за намештаје; собице јој беху окићене неким драгулијама које потребит човек никад купио не би.

Многи су гости долазили тетку Стани, многи и мушки и женски гости. Она је све свесрдно дочекивала и испраћала; све је звала »децом«, а њу сви »тетком«. Па како беху отмени ти гости! Све господа у цилиндерима и госпође у шеширима на којима по неки пут можеш видети по две тиче или читаву башту.

— Добар дан, теткице! — рече Гајић и крадом намигну на тетку Стану.

Она се од једанпут упреподобила.

— Треба ситне проје да те поспем! Бог ти помогао! Па где си, где си? Дао те Бог видети!

Пава јој приђе те је пољуби у руку, а она њу у оба образа.

— Жива била, чедо моје! — рече јој и помилова је по ознојеним, једрим обрашчићима.

— Е, драга тетка, част ми је представити моју будућу...

— О-хо! Зар ово лепо детенце! Слатка душо теткина! Па извол'те, извол'те, децо! О, слатко чедо теткино! Лоло један, ниси заслужио овако дете!

— Е, па, тетка — рече он пропуштајући Паву напред и намигнувши тетку Стани — нећеш ме зар брукати сад!.. Зар сам ја тако рђав!

— Стана га загрли.

— Голубићу мој! Зар ти не знаш твоју тетку? Па с ким ћу се ја нашалити ако с тобом нећу? — рече жалостивно.

— Шалим се, шалим! Ти си моја добра теткица! — рече он и потапше је по плећима.

Уђоше у собу из које бијаше хладовина и мирис цвећа. Соба беше чиста и лепо молована. У свему се огледаше нека отменост и величансвена тишина, коју нарушаваше шеталица на сахату у ораховој кутији.

С неким страхопоштовањем Пава уђе у ту собу. Једва је смела корачати; тако јој се учинила величанствена.

— Седите, децо.

— Хвала, тетка! — рече Гајић и спусти се на једну постељу. Стана ухвати Паву за руку па је посади до њега.

— Седи, чедо моје, седи. О, како си лепа! — рече јој, а затим се окрете Гајићу — Па чиме тетка да вас почасте? Хоћете пива?

— Па да видите, тетка, хоћемо.

— Ја бих молила да ми дате чашу воде, — рече Пава.

— Немој воде пити, не ваља вода кад си тако ознојена — рече Стана.

Па се диже и оде да им припреми пиће.

Гајић привуче своју столицу ближе Пави.

— Ето, то ми је тетка. Је ли да је овде лепо и склонито? Ту се, ето, можемо састајати и разговарати до миле воље, а да нас нико не загледа!

Па је обгрли око паса и поче љубити. Пава се противила, али не пољупцима његовим, него се бојала да »тетка« не бахне. Али његови пољупци беху тако слатки да она, мало по мало, заборави на све обзире, и подаде се жељи свога срца: поче и она њему враћати пољупце.

Топлина даха његова, мирис цвећа и она удепшена хладовина готово је опише. А он јој тепаше тако мило, тако слатко!...

— Бићеш моја жена! Ја без тебе нећу да живим! Та живот би ми био пуст кад ме не би гледале ове очи! Ја више ни тренутка не бих живео!

Верујеш ли ми да не бих живео кад би ова рука постала туђа?

Она му је неограничено веровала и дотле; али сад свака његова реч беше пред њом као изливена, као оживотворена.

— Чуше се »теткини« кораци. Он се, као мало одмаче од ње. Стана уђе носећи пиво и неко »мезе«.

— Ево дечице! Узмите по један залог, па онда пиво. Пре пива треба узети један залог.

Гајић скочи те послужи и њу и Стану. И ако Пава не беше навикла на пиво напи се и пријало јој је, јер је била жедна.

Онда поче »свршавати ствар«. Стаде поверавати њихову љубав а Стана слушаше с пуно пажње и фамилијарности. Она показа толико бољевости као да су јој рођена деца. Онда поче давати савете. Одобраваше њихову љубав, благосиљаше их. Шта више рече: да ће и сама с њима отићи Павиним родитељима те да запроси Павину руку за свога »голубића«.

Све сумње ишчезоше. Пави се чинила та добра старица као нека светитељка. Она је мислила да јој ни отац ни мајка не могу ни у чему мане наћи.

Међутим подне дође. Кад сахат на зиду изби дванаест. Пава се сети да је требала давно бити код куће па скочи преплашено. Али је Стана задржа. Обећа јој да ће је сама отпратити и још данас разговарати с њеним родитељима. Навали и Гајић. Убедише је да јој је свеједно, јер шта би сад казала оцу и мајци кад је већ дванаест прошло.

Пава виде да имају право и седе. Стана оде да спреми мало ручка, а Гајић, весело и задовољан привуче Паву на своје груди...

Које љубавни занос, које лепе речи Станине — учинише те Пава изгуби сасвим памет...

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

У БИБЛИОТЕЦИ

Л. И. Пальминъ

Седим у библиотеци. Тужне се слике вију,
Са корицама златним књиге ме сетно гледе,
Све ми се чини: душе писаца ту се крију,
А њихне патње, боле странице причају бледе.

Све што им душу носи, мисли и жеље креће
Бесмртним живи жићем, славећи свете труде;
И сам је ваздух свети... Невидним крилом леће,
А сени великих људи врх глава наших бледе.

М.

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ЗРУ

ОД
Н. А. ЉЕЈКИНА

(Наставак)

XVII

Из ресторана супрузи Иванови и Коњурић пођоше у свој стан, у гостионицу, оставише тамо своју куповину, па се поново вратише у град да траже Касину и концертну салу, о којој им говораше тога јутра „капетан“ Васиљевић, као о месту, где се може лепо скратити време. Коњурић је у почетку отказао Ивановима забаву у Касини, говорећи, да ће најбоље бити ако прилегне да спава, јер прошле ноћи готово није ни спавао; али Глафира Семјоновна натера га да иде.

— Молим вас, — говораше му она — ко је још спавао у иностранству одмах после обода? Ви морате ићи да видите знаменитости овога града!

— Ама, знам ја те знаменитости! Земљак ми је причао, да се и тамо игра у оне комендије. Па држим, неће бити право да допустим да ми џепове истресају, као оно јутрос.

— Е, баш сте ви чудан човек... Зар морате играти?

— Тхе, човек је слаб... Него, како би било, да гурнем мало подаље кесу?

— Па дајте је мени, предложи му Глафира.

— То пристајем, рече Коњурић; предаде јој своју кесу и оде заједно с њима.

Била је тиха, звездана ноћ, а они су ишли по улицама слабо осветљеним. У Ници рано затварају дућане, и гасе светиљке у изложима, а ове су најјача потпора градскоме осветљењу. На путу су ретко кога сретали Публика беше поглавито у позориштима и концертним салонима. На мору, с балкона, у Jetté Promenade, бацали су ватромете. Ракетле трескају и пуцају, па се разасипају у разнобојне искрице по тавно-плавоме небу. С те стране долажаху и звуци од оркестра. Иванови и Коњурић застадоше да уживају у ватромету.

— Видиш како се маме лудаци у играчку воденицу! Пуштају ватромет, само да их намаме. „Коменз господо, одмакните, далеко вам лепа кућа“, говораше Коњурић. — „Не, мусји, не идемо ми тамо, одавде је лепше гледати.“

— Ваља опет ићи оним трговинама. Капетан Васиљевић рече да је тамо та Касина рече Глафира Семјоновна и поведе мушкарце за собом.

Дошавши поново трговинама они без по муке сазнадоше где је Касина, јер улазак у ову беше јако осветљен. На уласку се гураше продавци воћа, цвећа, штапова, албума Нице и многа дечурлија. Они су звиждали и певали. Један је чак прилично изводио гласом арију Тореадорову из Кармене. Неколицина дечака при села на пете, па играју с камичцима у бакрене новчиће.

— Гле, Иване Кондратићу, колишни су, па већ у новац играју. Баш је та Ница! Управо играчка кућа! сврати пажњу Коњурићу Николај Ивановић.

Плативши за улазак по два франка, Руси уђоше у дивну салу Касине, електрички осветљену. То не беше сала, већ огромна зимска башта, с раскошним палмама, лотанијама, што се уздизаху стакленој таваници. По зи-

новима се вију растења што пужу; свуда се шарене и миришу разноврсни цветови у корпама. Башта беше намештена малим столићима; за овима седи публика, пије лимунату, коњак са содом, или марсалу; на естрада, украшеној тропским растењем певао је хармонично мушки, певачки хор. Јако и брзо падају ти у очи накинђурене кокете у шеширима, чудновато накинђеним — читавом шумом цвећа и перја; ту су Енглези у своје белом оделу почев од капе па до потпетице, мршави, дугачки као мотке, искезили зубе а рашчешљали бакенбарте те им личе на пераја, којим риба плива. На неколиким местима, где се пио коњак за столовима, наши путници чуше руску реч.

— Руси... насмеја се Глафира Семјоновна. — Истину рече капетан Васиљевић, да овде живе многи Руси. И, дивно чудо, настави она, да Руси само коњак пију и ништа друго.

— А куд је православни човек пристао да се весели уз лимунату? Од лимунате нема никаква весеља... пијеш и идеш као мисирска мумија! одговори Коњурић. — Ја мислим још, да с вашим супругом заседнем и искапим коју чашицу коњака.

— Ето, видите... Али ћете допустити, да бар башту обиђемо и публику разгледамо како ваља. Овде су даме богато одевене. Ах, где, где се игра... рече она и завири у побочну собу. — И колико је ту света!

На галеријама јако осветљеним и раздљеним на одељења, која допиру до сале, заиста се у велико играло. Око столова са жељезницом и коњима што се врте, гура се маса публике. С времена на време чује се само узвик банкарев: „Игра почиње, господо“ и „не иде више“.

— Никола Ивановићу, ајде ти тамо, како знаш, а ја ћу окушати срећу са овим малим златником, рече Глафира Семјоновна. — Ваља се срећом користити. Јутрос сам добила, па могу добити и вечерас.

— Остави се, Бога ти...

— Не, не. Не одвраћај ме, молим те. Јер, баш ако бих и изгубила овај мали златник, у ствари, опет не губим ништа; то је од јутрошњега добитка.

— Е, проби ми главу с тим јутарњим добитком, као кокошка с јајетом! Па ниси ли ти тај добитак одавно утрошила за којекакве ситнурије по трговинама?

— Не, не, ја још имам од тих новаца. Јао! Та колико је овде тих играчких столова! Колико више, него онамо, на кољу, где смо јутрос играли! Видела сам више од пет столова. Ево, један, два, три, пет, шест... Дакле, знате шта? Да се не би мотали овуда око мене, идите обојица, те пијте коњак. Вама је и иначе досадно, ако грло не поквасите. А ја ћу остати овде. Коњака ћете, ваљда, умети и сами заискати?

— Још како! Механске речи француске су ми врло добро познате... хвали се Николај Ивановић. — Мени је мука за друго што, а што се тиче пића — не бери бригу. Само ти, Глаша, мотри добро, да се не углибиш... Не више од малога златника.

— Нећу, нећу. Ако златник изгубим — прекидам.

— Е, тако. Хајдмо, Иване Кондратићу, да се мало поткрепимо!

Супрузи се раставише. Глафира оста код играчког стола, а Николај Ивановић и Коњурић одоше да траже себи коњака.

После једног сахата Николај Ивановић приђе оном играчком столу, где је оставио Глафиру Семјоновну, и — не нађе је. Стаде је тражити око других столова и опази је, најпосле, сву бледу и ознојену. Она азартно бацаше новац. Она чудна, велика, париска капа спала јој на затиљак, испод ње вири чуперак косе, влажне од зноја. Опазив мужа она уздрхта, окрете му се и погледа га сузним очима, а усне гризе.

— Замисли, рече она најпосле, — изгубила сам више од двеста франака!

— Шта рече?

— Да! Овде је лоповлук, прави лоповлук! Два пут сам добила на Лисабону, требала сам да примим новац, али банкар оспори и не даде ми ништа. Затим сам добила на Лондону, али неки шугави старчина, с козјом брадом, стаде ме уверавати да је он добио, а не ја, па згрну паре и побеже. Ах, то је свињарија, Никола Ивановићу... Је ли могућно да се немам коме на њих жалити? Отети ми три изиграна коња! Ах, то је ужасно! Да ми то нису отели, ја бих остала на свом новцу, а не бих била у штети двеста динара.

— Али, од куда теби, душице, двеста динара, кад ти ни дваест динара није преостало од јутрошњега добитка? — чудило се Николај Ивановић.

— Ја сам шћердала новце Ивана Кондратијевића. Ђаво ме натера, те му отоич узех кесу на чување!

— Дакле, ти си Коњуринов новац проиграла?

— У томе и јесте ствар! Ето, од свега његова новца остало ми је само један златник и велики, сребрни петак. А њему то ваља вратити. Ти ћеш то већ дати њему, је ли Коља?

— Ах, Глаша, Глаша! вели Николај Ивановић и маше главом.

— Ама, шта Глаша? Молим те не пребацуј ми ништа. Мени је већ и сувише! Ох, да ужасна лоповлука! Отети три, изиграна коња! И то ми је Ница, аристократски град! А где је Коњурић? упита наједанпут Глафира Семјоновна.

— Замисли, и он игра. Не могу да га одвојим од стола. Све баца на тринаесту нумеру, вели: „хоћу баш на ђаволском броју да добијем“... И он је такође изгубио преко двеста франака.

— Од куд' му паре? Његов новчаник је у мене.

— Разменуо је билет од пет стотина франака. Он ти је дао кесу, али новчаник с банкама је задржао, — одговори Николај Ивановић, па одмах додаде: — Баци ту игру, пљуни на њу, па хајде да дигнемо Коњурина иза стола, иначе, он ће се упропастити. Запио се човек, па једнако наручује коњаке и увећава суму давања.

— Али, ја сам дужна колико било повратити, Никола Ивановићу.

После то окушај. Ми ћемо још доћи овамо. Али сад ваља оног пијаног човека дићи и одвојити од проклетога стола. Коњурић још по мало тебе слуша, ти имаш утицаја на њ.

Глафира Семјоновна попусти, и поправивши капу на глави, устаде с места где је дотле играла. Заједно с мужем крете се она да види Коњурина.

(наставиће се)

ПРОСЈАКИЊА ИЗ ЛОКАРНА

— ХАЈНРИХ ФОН КЛАЈСТ —

Код Локарна у горњој Италији налазио се при подножју Алпа један стари замак, који се сада, кад се долази са Св. Готхарта, види где лежи у рушевинама и развалинама.

То беше замак са високим и пространим одајама, од којих у једној беше некада смештена на разастрој слами нека стара болесна жена, која се просећи нађе пред вратима дворским и пробуди милосрђе домаћиново.

Маркиз, господар тога замка, који, при повратку из лова, случајно уђе у ту собу, где је обично остављао своје оружје, мргодно заповеди старој жени, да устане из угла у којем лежаше и да се одвуче за пећ.

Жена, како се подиже, поклизне штаком на глаткоме поду, падне и врло се опасно повреди. Она се, до душе, још и могла са неисказаном муком подићи, и, како јој је наређено, прећи преко собе, али се иза пећи стењући и јецајући стропошта и — издане.

Много година после тога — пошто је маркиз ратом и рђавим годинама запао у тешке имовне прилике — сврати њему неки флорентински ритер, који је хтео да откупи замак, због његовог дивног положаја. Маркиз, коме је много било стало до те продаје, нареди својој жени, да странца намести у горњу собу, која се није употребљавала, али је била врло лепо и господски удешена.

Али како се запрепастише ово двоје, кад ритер у сред ноћи долете до њих престрављен и блед, клетвом потврђујући, да тамо горе има аветиња, да је нешто, што се не може видети, са неким шумом, као да је на слами лежало, уставало у куту и довољно чујним корацима лагано и посрћући прешло преко собе и стропоштало се иза пећи уз тужно јецање и стењање.

Маркиз преплашен, не знајући управо ни сам за што, исмејавао је ритера извештаченом веселошћу, и рече, да ће одмах устати и да ће, ради његовог умирења, провести ноћ с њиме заједно у соби.

Али ритер замоли да буду добри допустити му, да на наслоњачи у њиховој соби проведе ноћ, а кад јутро дође, нареди да се преже, опрости се и отпутова.

Овај догађај, који је у околини начинио праву хукубуку, расплаши, на један, маркизу веома непријатан, начин, многе купце, тако, да се маркиз одлучио — пошто се и међу самом домаћом послугом утврдило веровање, да тамо у оној соби нису чиста посла — да једним одсудним кораком разбије свако страховање. Реши се, дакле, да прве ноћи ствар лично извиди. Тога ради нареди, да се у вече пренесе његова постеља у ту собу и сачека поноћ не спавајући.

Али како се пренерази, кад се одиста, уз ударце дванаестогачас, зачу непојамно шуштање. Беше, као да се човек диже са сламе, која се под њим ломљаше, за тим као да пређе преко собе, док се иза пећи уздишући и крклајући не свали.

А у јутру, кад је сишао доле, запита га маркиза,

како је испало испитивање? На то се он обазре преплашеним и несигурним погледима и, пошто је закључао врата, увераваше да привиђења постоје у истини. Маркиза се уплаши као никад дотле у своме животу; али замоли ипак маркиза, да, пре него што се ствар са свим рашчује, предузме у њезину друштву још једно хладнокрвно испитивање.

Ну и следеће ноћи чуше они, у друштву једнога верног слуге, кога са собом беху узели, одиста исто онако непојамно аветињско шушкање. И само горућа жеља, да се замка по што по то опросте, могла је их приморати, да ужас, што их обузе, прикрију у присуству слугином и појави тој придаду какав са свим обичан и случајан узрок, који ће се морати пронаћи.

А у вече трећега дана, кад су се обоје са уздрхалим срцем поново пењали по степеницама за гостинску собу, са жељом да овој ствари најзад уђу у траг, нађе се случајно пред вратима собним домаћи пас, који се беше опустио с ланца. И маркиз и маркиза, и не знајући за што — можда са нехотичном намером, да осим себе имају уза се још нешто треће, живо — узеше и пса са собом. Муж и жена, две свеће на столу, маркиза потпуно обучена, маркиз с мачем поред себе и пиштољима, што их је узео из ормана, седоше око једанаест часова свако на своју постељу; и док су они покушавали, да се разговором, колико су могли, позабаве, леже пас, подавивши главу и ноге, на сред собе и заспа.

Не потраја дуго, кад се, баш у по ноћи, опет зачу оно ужасно шуштање; неко, кога никакво човечије око не могаше видети, подиже се на штакама тамо у углу; чује се слама, како под њим пуцкара; и код првог корак: тап! тап! пробуди се пас, подиже се на једанпут с пода, начуљи уши, па, режећи и лајући, узмицаше према пећи, управо као кад би човек на њега налетао.

Кад то виде излете маркиза са накострешеном косом из собе; и док маркиз, зграбивши мач, узвикиваше: ко је то? и, пошто му нико не одговараше, стаде узмаховати мачем по соби као помаман, да је ваздух пиштао — нареди она да се преже, решена, да се с места одвезе у град.

Али пре него што је још покупила неке ствари, и пре но што је са набацаним стварима изјурила кроз вратнице, могла је видети како је пламен обухватио сав двор и како га прождире.

Маркиз, страхом и ужасом раздражен, беше дохватио свећу и, сит живота, запалио га са све четири стране пошто беше обложен старим дрветом.

Узалуд је маркиза слала људе унутра, да несрећника спасу; он беше већ на ужасан начин свршио.

И данас још леже његове беле кости у оном собњем куту, из кога је он истерао просјакињу из Локарна.

Ј. У. —

КЊИЖЕВНОСТ

У прошлом броју донели смо причу *Ленивац* од *Алфонза Добеа*.

Алфонз Доде родио се маја 1840, у Ниму у Провансу. Био је члан познатог књижевног триумвирата: Иго, Зола, Доде. То ће рећи књижевни првак француске књиге. Иначе међу њима нема велике сличности. Иго је романтик-политичар, Зола натуралист-моралист, Доде реалист-уметник. Није овде место да аналишемо in extenso његова дела. Допустите само неколико маркантних и карактеристичних обриса, онако grosso modo, за његову књижевну физиономију.

Није уживао у педантном минуциозном Золину сликању. Износио је порочне стране данашњег друштва, али без много буке. — Главнија су му дела: *Фромон млади* и *Рислер старији*, прича о два друга; *Жак*, историја једног сирочета; *Набав*, слика друштва из другог царства (Наполеон III); *Прогнани краљеви*, култ монархизма, проклетство монарха;¹⁾ *Еванђелист*, дирљива слика силна утиска; *Бесмртник*, сатира прилично горка против академије; *Нума Руместан*, *Сафо* итд. Његове пак краће приче (*Писма из мога млта*, *Понедељничке приче*) нису само приче, не, то је збирка осећаја, утисака и успомена, у којима се посматрана реалност удружује с љупком поезијом. Уопште његови су карактери с природе живи, пластични и логични у свом развоју. То је његова faculté maîtresse. Отуд целина каткад неприметно губи; али његово сликање човечије унутрашњости, откуцаји срца људског, анализе душе, страсти, с изношењем онога што је есенцијално, карактерно у ствари, даје нам накнаду за слабију синтезу. То је уједно сведоштво његова оригинална осећања, дара без којег нема уметника. Али то не значи да је тај „осетљив посматрач“ напустио ову јудолу плачевну. Напротив, њу је само и сликао. — Свака му је глава, свака алинеја прави сликарски tableau. С елегантношћу и отменошћу стила удружује се живахност и природност израза. Није ретка ни варијација духа. — Умро је 17 децембра прошле године.

У. П.

„*Поп Ђира и поп Спира*“, приповетка *Стеве Сремаца*. Издање „*Бранкова Кола*“. Српска Манастирска штампарија. Сремски Карловци.

Веома ми је жао што не могу овог пута да вам говорим опширно о целокупном раду Сремчевом, а то бих волео баш поводом ове последње књиге његове. Немогуће ми је из многих разлога, а и обим нашег листа не би допуштао за једну ако не велику а оно дугачку студију. Но ја то задовољство резервишем за другу прилику, које ће од сад бити честе — бар се ја надам, јер ће се Сремац сад јамачно још више провреднити кад је ова приповетка наишла на овакав топал пријем.

Ред је да вам се каже: да се за ових последњих година ниједна приповетка није толико пута штампала,

¹⁾ Нека сте проклети ви којима је народ поверио свој олтар, а ви место да га чувате и браните, ви га ногама изгазисте.

иа ипак тако радо и као прештампована читала, као ова два попа. За не пуне четири године три издања! Први пут је изашла као подлистак у „Будућности“, листу незнатном, и одатле је дотерана прештампана у „Бранковом Колу“ па је оно одштампало у засебну књигу, као хонорар Сремцу. Али је то, још пре, један леп поклон српској публици од овог вредног уредништва, јер су читаоци много добили што имају ову красну и духовиту приповетку у једној књизи, а не да је читају испрекидану, те се врло често дешава да човек по коју главу и пропусти. Примећује се да је то и самој приповетци донекле шкодило, што је писана за подлистак, јер има местимичних понављања која уде општем добром упечатку.

Што је најинтересантније и најлепше у овој приповетци то је што се у њој открива један нов Сремац. Један Сремац је био већ велика добит за нашу сироту књижевност, а сад их имамо два! Ви сте знали само за Сремца писца „Ивкове славе“, чувене приповетке, која већ толико времена снабдева сва весеља, све славе и све свадбе у Србији „вицевима“, који још дуго неће остарити, али нисте ни сумњали да је то само једна половина, — и то она можда чак мање јака, — Сремчева талента. Прави Сремац је тек имао да се јави.

У „Ивковој слави“ Сремац је хладни опсерватор и доброћудни хуморист, који се искида од смеја гледајући једну врсту људи, дотле њему са свим непознатих. Њему се то јако допало и он је сео да и нама то исприча. Ништа више. И зато, ма колико да је приповетка пуна духа; ма колико да су карактеристике тачне, чудесно тачне; ма како да је стил лак, пријатан и права прскавица од духа; ма како да су му слике и поређења пикантна — ипак се опајало да је то само једна приповетка а да ту није изнесен живот, живот прави, живот свакодневни, где све нрави остављају своје силуете за вечита времена. Видело се да нема ту оне топлине, коју писцу даје предмет, а писац је комуницира публици; да ту оскудева она, како да кажем?, интимност између дела и творца. Јасно је било да је Сремац само један стран посматрач, врло финих чула, кога јако занимају типови на које је случајно натрапао, али да му је се то могло десити и у Врању, и у Скопљу или ма на којој тачци српског југа.

Са свим је друкчији Сремац у „Поп Ђири...“ Ту искаче оно што једног писца прави великим, на име: узајамност осећаја писца са средином, (communauté de sentiments), где је пишев темперамент нека врста природног дестилаторског апарата, кроз који проструји цео живот једне околине, па пошто се ту пречисти и у типове изради, излази као квинтесенција опазака пред читаоце, који су тада у стању да по неколико образаца познаду цело друштво. Сремац је тек у овој књизи прави реалиста, т. ј. човек кога занима само оно што је genus, а никако изванредни конкретни случајеви, ма како они интересантни били. Он се бави с људима као што смо ви и ја, који нису ни мало бољи ни мало гори од нас, но су блато од чега се све прави; који су чак и добри под извесним условима и са извесним ограничењима; који неће никад бити рђави из голог задовољства или дилетантзима, но једино из „добро схваћених“ својих

личних интереса; који су приглуши, прилени, доброћудни и сујетни; који воле што добро појести и још боље попити, као сви смртни људи и који су себични до наивности и до хероизма, па који су због свију тих особина, што се сваки час укрштају, сударају и противрече — смешни. Али они нису нарочито направљени смешнима. Није њих описивало осветничко перо које се наслеђава туђим манама, те изгледа као да се свети невиним људима због своје рођене глупости; не, то је један благ мало скептички оптимизам (ако смем тако да се изразим), скептицизам који има само да послужи као ограда писцу од прекора: да своје људе сувише воли. Јер се Сремац непрестано женира и увек изгледа као да хоће да каже: „ја њих не волим баш толико колико ви мислите, и нарочито моја љубав није слепа. Ја знам да они нису никаква створења за углед, али се ипак могу водети због других ствари. Тако н. пр. мени је као и вама извесно да је овај Нића боктер једна ванцага, и да не заслужује ни онај хлеб што га једе, а камо ли да буде општински часник; али га ја ипак волим. Волим га јако и безразложно — за вас, али га волим као и цело село што га воли, а оно има разлога за то. Волим га јер то није ником криво, јер то није штетно, волим га јер је он у хармонији са својим селом и верни представник његових становника, а то значи да ће он остати боктер док буде добрих људи у селу, т. ј. докле год буде село сретно. Волим га јер он није мађарски жандар; јер нам је он довољан да нас чува од „кера и швалера“, а од другог нас чега и нема чувати, а кад једном *њег* нестане, нећемо најпре бити сигурни од оних, који нас чувају. Волим Нићу боктера, јер је он задовољство, јер је он срећа, јер је он традиција, јер је он појезија.... Зато волим Нићу боктера!“

Та велика Сремчева љубав према својим типовима створила му је једну ману, која се опет толико код њега укоренила, одомаћила и преобразила да је изгубила својства мане и постала као нека манира. Мислим на оно сувишно анализирање или описивање појединих ситница. Сремац се загледа и занесе гледајући један свој тип. н. пр. мачка, па га стана испитивати, осматрати; о обрће га, о преврће га, о загледа га, о глади га, о мази га, да то није више описивање, то је формално „љубовање“.... Сремац постаје заљубљен!

Ал' ја ћу опет да „прећерам“, што реко Владика. Ограничио сам се на приповетку а окупих вам причати о самом Сремцу.

„Поп Ђира и Поп Спира“ је једна безазлена историја која се може десити сваком смртном, особито ако је тај смртни поп, па још има попадију с ћерком. Али су ту описани до ситница живот и нарави попове, и његове породице; ту је тако лепо изнесена монотонија и свакодневна таворена једног банатског села, да то постаје бити опис — то постаје атмосфера. И онај који никад није био у Банату може после ове приче, осећати као да је тамо неко време провео. Сремац је дивно видео и Нишлије, али он зна и осећа само живот Срба „из прека“, Срба Банаћана. Ах, Сремац није могао општу услугу учинити ни њима ни нама! Он је подгрејао у Србијанаца ону стару љубав за те краје. И зато је неразумљива она замерка са извесне стране: као да је ова

приповетка неко „исмевање.“ Та зар не видите да је ово поема банатских чари! А Банаћани, са свима оним ситним манама, због којих човек, по причању Сремчевом мора да се искида од смеја, ипак изалазе као култивисани и већ напредни земљорадници, а њихова средина као једна цивилизација. Они могу имати мана, али без њих нису ни највећи народи, Французи и Енглези, но их и те мане престављају као људе већ отесане и давно измакле из примитивне формације.

А Банат је још поред тога и врло симпатично описан, као земља, којој равне нема, и где је толико добро да и „паор мора да побесни, враг му баби.“ Банат такву оцену и заслужује јер и Ђура тврди „да на овом белом свету лепше земље и нема.“

Дивни Банат равно поље
И Бог му се диви.....

Само човек који силно воли једну земљу може писати као Сремац, и онај мало подсмешљив поглед је само ту зато да скрије сувишну милошту и сузу у оку, која се увек заблиста код честитих људи, кад год говоре о предметима милим.

Али ма колико да се Сремац боји нежних сцена и да избегава разголићавати своје осећаје, ипак се овог пута није могао савладати и уздржати. На завршетку бризнуо је један такав млаз љубави и носталгије за оном питомом Бачком и равним Банатом, да ће оно неколико листића остати као једно од најлепших места у нашој књижевности. Ја сваког молим да тај свршетак прочита па ће се зачудити кад нађе Сремца дирљива као Ђуру, на његовим најлепшим странама.

И кад човек помисли: да су и Мита Живковић и Милан Јовановић и Андра Гавриловић и Драгиша Станојевић нашли места у „Задрузи“ а да се на Сремца још није наишло!... Са свим к'о у Срба!

Морам вам још рећи да је издање врло лепо. Артија фина, слова крупна и округла, повез чврст и јак. Честито „Бранково Коло“ се овом књигом осевапило. Хвала и њему.

Spectator.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Бесмртност на тађиру. Онога дана кад је Франсоа Копе изабрат за члана француске академије, сrete он као што »Illustration« прича, песника Теодора де Банвиља, који му срдачно честиташе. »Ваше честитање«, рече му Копе, »задаје ми бола. Мене туга мори кад помислим, да ви нисте у академији, а ја јој припадам. Ми ћемо вас морати да примимо«. — Али ја нећу никад да вас походим, да би сте ме примили, одговори де Банвиљ. А кад би смо вас ми изабрали, и ако нас ви не походите? Кад би вам се титула академичара једног лепог јутра донела на тађиру?... Банвиљ се размишљаше, за тим рече, смећећи се: »Ја не знам, шта бих радио с титулом«. *У сва-*

ком случају шањир бих задржао». И де Банвиљ, тај осећајни песник, постао је бесмртан и без академије.

Најсавршенији модел. Из Њујорка пишу: За уметника, сликара или кипоресца није данас тако лако наћи женски модел, коме облици тела одговарају законима лепоте. Ако н. пр. имате да моделујете или насликате богињу, принуђени сте, да употребите више модела, како би од свакога узели лепше делове тела, те их саставили у савршену целину. По законима о лепоти женска мора да буде овако грађена: Висина 5 стопа, 4 палца, струк 66 $\frac{1}{2}$ сантиметара, обим кукова 94, руке 11 $\frac{1}{2}$ сантиметара, ноге 16 $\frac{1}{2}$ сантиметара. Тело не сме бити ни теже ни лаганије од 61 килограма. Млада дама у Њујорку, С. К. Беџ важи у Америци сад као најсавршенији модел што га има. Њујоршки уметници кољу се око ње. Она је била модел за дивну Венеру, што се налази у палати Г. Гулда у Њујорку. Њој се плаћа што једанпут седи као модел 30 до 40 долара. Амерички сликар Вилем Лов има њој да захвали за своју славу. Свет се дивео прекрасним женским ликовима на његовим сликама много пре, но што се знало, са кога је модела узео дивне форме. Докле је год могао Лов се бринуо да модел остане тајна, али разуме се, да тај његов монопол није могао остати трајан.

Проналазак власуље. — Филип Добри, херцог бургундски, отац Карла Смелого, беше за време дуже и тешке једне болести изгубио сву своју косу. А то беше за њега у толико већа невоља, што је он већ и због тога волео изгледати леп, да би освојио срце Изабеле Португалске, своје заручнице.

У тој невољи морао је Филип најзад прибећи сомотској капици, која је оскудицу у коси прилично прикривала. Двор, који све нађе, да је лепо, што чини крунисана глава, пожурни се да ову чудновату ношњу Филипову заведе као моду, и Белгијанци се нису мало зачудили, кад су видели у Брислу цео двор, и оне уз њих, са потпуно ошишаном косом и црним сомотским канама.

Свадбене свечаности отпочеше; Филип разви сав сјај својега господства, чиме се надао, да ће учинити, да друге незгоде његове појаве мање падну у очи. Али, на несрећу, њега је гонила зла судба, баш кад се најревносније трудио, да се допадне својој невести.

Једне вечери владала је најдубља тишина у целој дворци. Инфантиња је клечала пред својим молитвеником и свршавала је своју вечерњу молитву. У том се изненада отворише једна врата са стране, и Херцог Филип уђе унутра. Пун љубави сави он колена пред својом невестом и мољаше за опроштење, због свога доласка.

Обоје се за тим подуже разговараху, и услед непажљивог једног покрета изненада спаде, у сред разговора, црна сомотска капа са херцегове главе. При погледу на поштовања достојну главу, којој је баш са свим био украшен природни накит, није се могла Инфантиња уздржати а да не прсне у силан необуздан смех. Херцог је с почетка стајао ту као скамењен, али за тим скочи и утекне из одаје.

Филип тада распише, посредовањем једног дворског

чиновника, високу награду ономе, ко пронађе начина, како да се на вештачки начин помогне оскудици у коси.

На то се пријави неки берберин и мољаше, да га пусте дворанину.

Кад је ушао, извуче из једне платнене кесице неку врсту капице, али капице снабдевене дугом косом, каква расте на човечијој глави. Дворанин се при посматрању овог ремек-дела, веома обрадује и обећа богату награду

— Твоје име? запита берберина.

— Пјер Лоршан, из Дижона сам, а по занимању берберин.

А у вече овога знаменитог дана дао је Филип Добри Бриселјанима сјајан бал, на коме се појавио са власуљом од дивне плаве косе.

Невероватност. — Кад је чувени амерички ђенерал Шеридијан Сијуксанске Индијанце походио, причао им је преко тумача, који је био урођеник, о чудима железнице и био је врло радознао, какав ће утицај имати то његово причање на урођенике.

— Па, шта веле људи? — упита он после мале почивке тумача.

— Веле да не верују у то, — одговори овај.

Шеридијан је за тим описивао парну лађу, а тумач је по том те речи опет превео Индијанцима.

— А шта веле о томе? — упита ђенерал, кад је видео, да лица у Индијанаца беху још увек непомићна.

— Веле, да не верују ни то.

По том ђенерал описиваше телефон и објашњаваше како човек може да с једнога краја жице, која је пружена на неколико километара, разговара с човеком који је на другом крају; кад је Шеридијан довршио, овога пута је тумач ћутао као заливен.

— За што им не преведете то што сам вам сад причао? упита га ђенерал зачуђено.

— За то што ни сам то не верујем, одговори тумач мирно.

Расејани епископ. Енглески листови причају једну мало претерану, али врло занимљиву историју о неком добро познатом ирском архиепископу, који што год је више старио, постајао је све расејанији. Тако једнога дана деси му се једна неприлика, која би за мање познатог и омиљеног свештеника могла бити од неповољних последица. Био је на ручку, што га је гувернер Ирски давао изабранијим гостима поводом неке свечане прилике. Кад је друштво било у најбољем расположењу, наједанпут се диже његова светост иза трпезе бледа лица и узвикну ужаснуто: »Дошло је — дошло је!»

— »Шта је дошло, ваша светости?« — »Капља — одузетост — које сам већ од толико година очекивао«, одговори свештеник са суморном озбиљношћу. Кад су гости зачуђено погледали у његов достојанствени стас, објасни им архиепископ с исто тако трагичним лицем, да има већ два минута, како своју леву ногу, у којој је наједанпут осетио болове, добро штапа, али да то штапање ни најмање не осећа. »Опростите, преосвећени архиепископе, обрати се домаћица насмешена лица ка старом господину, »опростите што вам противуречим, али ова последња два минута ви нисте шиштали себе него моју маленкост!«

Садржај: * * * (песма) — „Циганче“ (наставак) — „У библиотеци“ (песма) — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Просјакња из Локарна“ — „Књижевност“ — „Занимљиве стигнице“.

Власници: Ст. М. Веселиновић и Павловић и Стојановић Штамп. Павловић и Стојановић дубров. ул. бр. 9. — Уредн. Ј. М. Веселиновић.